

Литература

1. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. – Т. 2. Философия природы / Георг Вильгельм Фридрих Гегель; Отв. ред. Е.П.Ситковский. Ред. коллегия: Б.М.Кедров и др. – М.: Мысль, 1975. – 695 с. – (АН СССР. Институт философии. Философское наследие).
2. Гуссерль Э. Собрание сочинений. – Т. 1. Феноменология внутреннего сознания времени / Эдмунд Гуссерль / Пер. с нем. / Составл., вступ. статья, перевод В.И.Молчанова. – М.: Гнозис, 1994. – 162 с.
3. Кант И. Критика чистого разума / Иммануил Кант / Пер. с нем. Н.Лосского сверен и отредактирован Ц.Г.Арзаканяном и М.И. Иткиным; Примеч. Ц.Г. Арзаканяна. – М.: Мысль, 1994. – 591, [1] с. – (Философское наследие).
4. Назаренко М.С. Минуте як соціокультурний орієнтир в епоху постмодернізму / М.С. Назаренко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: [зб. наукових праць] / ред. рада: В.П. Андрущенко (голова). – К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 28 (41). – С. 283–289.
5. Мозгова Н.Г. Особливості філософсько-антропологічних вимірів буття людини в японській соціо-культурній традиції / Н.Г.Мозгова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: [зб.наукових праць] / ред. рада: В.П. Андрущенко (голова). – К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 28 (41). – С.173–180.

Юхимчук А.В.

*Одеський інститут фінансів
Українського державного
університету фінансів та міжнародної торгівлі*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ПРИРОДИ ЛЮДИНИ В КИТАЙСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ

Сучасні соціально-політичні реалії актуалізують розгляд питання природи людини. У західному суспільстві поширюються різноманітні філософські вчення філософії Сходу. На наш погляд, це пов'язано з тим, що китайська традиція залишила свою самобутню традицію, та досі

виступає у якості джерела знань для сьогодення. Проблема істинної природи людини не є виключенням. На відміну від європейців, східним народам вдалось зберегти усталені норми давнини і перенести їх у сучасне суспільство. У східній культурі провідними є погляди й ідеї філософів та мудреців, які мали принципово відмінну точку зору від звичної для західних народів – на деякі поняття, ми можемо спостерігати саме таке положення речей. Тому актуальним є дослідження даного питання саме в китайській філософії.

Саме людина є найбільшою загадкою для самої себе. І з цим дійсно важко не погодитись. Тонни, мільйони і мільярди тонн книг про людину, її психологію, мислення, внутрішній світ, природу, в кінці кінців, і жодної відповіді на питання ким ми є. Лише тисячі теорій про людину і її природу – ось і все, що ми маємо на сьогоднішній день. Та ми знаємо, що це не причина відступатись від заданої мети, а тільки потужний стимул, щоб продовжити продуктивне дослідження нас з вами – людей, які не знають чому вони люди.

Питання стосовно природи людини одразу потрапляє до філософського дискурсу. Люди – це істоти, які є ідентичними за біологічними ознаками, за виключенням певних відхилень, які дістались у спадок з плином часу і прогресом, який подарувала еволюція. Та хіба колись людям давали спокій скупі знання, які їм пощастило запримітити на поверхні? Звичайно, що ні. Саме тому, на сьогодення ми маємо привілею користуватись грандіозними здобутками науки, привілею насолоджуватись плодами важкої праці усього людства. Усе, що оточує людей, а краще сказати, те, чим вони самі себе оточили – діло людських рук. Масштабні винаходи, геніальні відкриття, найпотаємніші загадки нашої планети і куточки всесвіту, які знаходяться поза межами уяви – усе це не лякає людей по одній простій причині – ми це пізнали. Ми дослідили усе навколо себе, окрім... самих себе.

Філософи з періоду античності й до сучасності, змагалися за можливість віднайти природу людини. Думки філософа Конфуція, які вражають своєю простотою і глибиною водночас, також торкалися питання людини. Західний вчений Л. Стевенсон в своїй праці «Десять теорій про природу людини» аналізує працю Конфуція «Судження і бесіди», складену вже по смерті філософа його учнями. Насправді, Конфуцій мало писав про власне людину як про особистість і про проблеми, які безпосередньо стосуються лише її: «Можна осягнути просвітленість нашого вчителя, але слів про людську природу від нього не почуєш» – писав пізніше його учень Цзигуна

[4]. Взагалі конфуціанство і власне його основоположник спрямоване на те, щоб допомогти людям досягти ідеалу. Тобто філософ вважає, що людина з самого початку, ніби запрограмована на те, щоб стати втіленням моральності, шляхом відповідних зусиль. Вона може і повинна такою стати, адже у цьому її суть, її віковичне призначення.

Представник «ідеалістичної гілки» китайської філософії Мен-цзи у своїх поглядах дотримувався традиції Конфуція. На його думку, «серед людей немає таких, які б не прагнули до добра, так само, як немає такої води, яка не прагнула б текти вниз» [3, с. 243]. Відстоювати свою позицію Мен-цзи допомогла його філософія людського серця. Згідно з його поглядами, головною властивістю людини є доброта, яка відрізняє його від тварини. Інстинкти та прагнення до угамування голоду постають сенсом існування тварини. Незважаючи на те, що серце – це «мала величина, але саме воно робить людину людиною [1, с. 137].

Природа людини від походження, на думку Мен-цзи, містить чотири «сімені», які, у результаті необхідного догляду, будуть рости, подібно до розкішних дерев. Чотири «сімені» – це співчуття, сорому, учтивості і відчуття належного і неналежного – перетворюються на чотири добрих якості людини – людяність, ввічливість, виконання ритуалів і мудрість. Філософ переконаний, що дар такого «доброго серця» – це дарунок Неба, що якості, про які говорилося вище, вже закладені в нас. Дії «доброго серця» спрямовані на саморозвиток та самопізнання людини, що і складає сенс її існування, розкриває її природу.

Мен-цзи підкреслює, що людини, яка «до кінця використовує свої розумові здібності, пізнає свою природу», а пізнання своєї природи, свідчить про «пізнання неба» [3, с. 246]. Проте Мен-цзи попереджав, що дар «розумного серця» дуже крихкий і його можна лишитися, якщо не користуватися ним і не культивувати його. Найбільшою загрозою для людей при розкритті своєї природі є їх бажання та егоїзм. Саме тому люди і різні між собою – вони різняться мірою егоїстичності їхніх бажань. Виникнення егоїзму не пов'язано з первісною природою людини, «вони стають такими від усього того, у чому потопляють їх серця» [3, с. 246]. Своїми бажаннями людина не відрізняється від тварин, лише «розумне серце» в змозі возвеличити нас до рівня мудреців і святих. Як доказ до своїх роздумів Мен-цзи приводить такий приклад: він просить уявити маленьку дитину, яка готова впасти у криницю; люди навколо, які це запримітять, відчують негайний і нерелекторний поклик, який змусить їх побігти на допомогу дитині; проте, важливим моментом тут є те, що це відбувається абсолютно

від щирого бажання наших сердець, а не тому, що ми хочемо отримати якусь вигоду від батьків цієї дитини або що. Так чи інакше, Мен-цзи впевнений, що таке імпульсивне рішення доводить внутрішню доброту природи людини.

Філософські погляди представника «реалістичної гілки» китайської філософії Сюнь-цзи, також торкаються питання природи людини. Сюнь-цзи вважає, що природа наділяє людину злом, інстинктивним бажанням наживи, заздрістю та брехливістю [5, с. 200]. Поступово людина позбавляється від цих негативних якостей, набуває позитивні особливості, «добродіяння породжується практичною діяльністю». Сюнь-цзи стверджує, що природа наділила людину безмежними бажаннями, але живемо ми у світі обмежених можливостей. Тому, і відбуваються нескінченні суперечки між людьми, які конкурують між собою. Тобто ми бачимо абсолютну протилежність думці Мен-цзи про початкову доброту людської природи. Згідно з поглядами Сюнь-цзи, люди прагнуть до доброзичливості саме тому, що спочатку людини притаманне виключно зло та його прояви. Підтвердження своїм думкам Сюнь-цзи знаходить у тому, що до хаосу призводить відсутність у людей культурності і почуття обов'язку. Орієнтація виключно на природні якості «ні до чого хорошого не призведе: прагнення до безпорядку і руйнування закладені в нас самих» [5, с. 204]. Сюнь-цзи сформулював свою власну теорію, в основі якої лежить теорія його опонента про чотири «сімені», чотири прагнення до вигоди, заздрощів, ненависті і хтивості. Якщо дати можливість розвиватись цим негативним властивостям, то вони переростуть у чотири зла: розбрат, жорстокість, злочин і похоть. Незважаючи на існування вищезазначених елементів зла у природі людини, філософ оптимістично налаштований, і, подібно Конфуцію, вірить у податливість людей до тренувань і виховування та в те, що кожна людина може не лише самовдосконалюватися, а й стати мудрецем.

Розглянувши вчення двох послідовників традиції Конфуція – Мен-цзи і Сюнь-цзи – можна стверджувати, що в їх поглядах однозначної думки щодо пояснення природи людини не існує. Різниця між Мен-цзи і Сюнь-цзи дуже велика. Перший вважав, що моральні якості початкове закладені в людині, а другий вважав, що вони можуть лише вкорінюватись в людях ззовні. Але обидва філософи дали потужний поштовх у розвитку питання природи людини. Чим більше і чим глибше ми будемо занурюватись у можливі спроби пояснення доброї чи злої природи людини, то тим більше будемо знаходити нові ідей щодо цієї теми. Це не повинно нас дивувати, тому що

питання є досить глибоким і багатограним, тому знайти на нього пряму й вичерпну відповідь, напевно що складно. Теоретична спадщина китайської філософії стосовно питання природи людини, розкриває її суперечливість (протистояння добра і зла) та потребує подальшого наукового розгляду.

Література

1. Васильев Л.С. Проблемы генезиса китайской мысли (формирование основ мировоззрения и менталитета). – М. : Наука, 1989. – 309 с.
2. Гусейнов А. А. Введение в этику. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1985. – 208 с.
3. Мэн-цзы / Мэн-цзы ; [пер. с кит. Л.И. Думан] // Древнекитайская философия. Собрание текстов в двух томах. – Т.1. – М. : Мысль, 1972. – С. 225 – 247. – (АН ССР. Ин-т философии. «Философ. наследие»).
4. Стивенсон Л. Десять теорий о природе человека / Лесли Стивенсон ; [пер. с англ. В.В. Васильев]. – Режим доступа: [http: // w.w.w.psylib.org.ua/books/stevl01/index.htm](http://w.w.w.psylib.org.ua/books/stevl01/index.htm)
5. Сюнь-цзы / Сюнь-цзы ; [пер. с кит. Н.И. Конрад] // Древнекитайская философия. Собрание текстов в двух томах. – Т.2. – М. : Мысль, 1973. – С. 141 – 209. – (АН ССР. Ин-т философии. «Философ. наследие»).